

Böröczki Csaba

ŠVEJKSÉGEK

– Hašek-parafrázisok más írók tollával –

BOLANO: HÍREK A MONARCHIÁBÓL

1914 júniusában vagy júliusában, amikor olyan borzasztó hőség volt, rendre egy kiskocsmában gyűltünk össze. Tisztos hely volt, a bor pancsolt, de a sör világbajnok. Jaroslav az újságot lapozgatta, majd felkiáltott, megölték a főherceget. Tovább ittunk, mit tehattünk volna. Néztük a döngő legyet, ahogy leír egy kört, majd megpihen Ferenc József portréján. A kocsmáros tette ki azt a képet, gondolom, arra az esetre, ha jönnek a zsandárok. A Monarchiában adnak az ilyesmire. Az esély, hogy agyba-főbe verik az embert a vizezett itóka miatt, leredukálódik az effajta apró gesztusokkal.

Ebbe a kocsmába járt egy kutyakereskedő is, Švejk. Lehet, hogy volt keresztneve, de mindenki csak Švejkként ismerte, és mindig a korcsait próbálta ránk tukmálni. Van Janči, ő ír szetter és puli keverék, van Lečó, vizsla és agár, és van Laci is, egy gyönyörű uszkár-dobermann. Nem tudom, készakarva adott-e magyar nevet az ebeknek, de az tény, hogy abban az időben nem volt szerencsés, ha az ember egy kisebbséghez tartozik, és ráadásul még hülye is. Ennek a Švejknek meg még papírja is volt róla, hogy hülye.

De kanyarodjunk vissza a témánkhoz. Jaroslav körbementatta az újságot, a cikket két fotó illusztrálta. Az elsőt Ferenc Ferdinánd és Zsófia hercegnő a nyitott tetejű autómobilban ülnek. A másodikon ugyanez, csak holtan. A koronaherceg nyaki ütőerét szakította át a golyó. A tettetést (bizonyos Gavrilo Principet) a helyszínen elfogták. Egyből arra gondoltam, a Fekete Kéz újra lecsapott. Már hallottam egyet s mászt a szervezetről, meg a vezetőjükről, Dragutin Dimitrijevičről, akit a mozgalomban csak Ápisz néven emlegetnek. Jó tíz éve hallattak magukról először, amikor a májusi puccsban megölték a szerb királyi párt, és azon kezdtem tünődni, mintha a történelem ismételné önmagát.

Ekkor rontott be Švejk, kezében az aznapi České slovoval.

- Meggyilkolták a Ferdinándot!

Olyan meggyőzően mondta, mintha tudatában lett volna, kit lőttek le. Aztán odajött hozzám, és összehordott hetet-havat. Próbáltam elhúzódni mellőle, úgy tenni, mint aki nem ismeri. A szomszéd asztalnál Bretschneider ült, egy átkozott royalita, aki költőként próbált megélni, és miután csődöt mondott, a K.u.K. valahogy beszervezte. Állítólag félholtra verték, de megengedték, hogy a verseit publikálja, sőt, még némi hátszelet is kap tőlük, amennyiben a segítségükre lesz. Bretschneider nem volt éppen elveszett ember, és spicliből, ki tudja, hogy, egyszeriben titkosrendőrré vált. Efféle karrierek voltak annak idején a Monarchiában. Erről a Bretschneiderről egyébként az hírlett, ő tette el láb alól Oskar Kadlecet, meg a Blažek házaspárt. Blažekékat én is ismertem. A férfi föld alatti nyomdát üzemeltetett, és ott gyártotta a császárellenes propagandát. 1910 februárjában találtak rájuk a pincében. Mindkettőnek átvágták a torkát.

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ: AZ ŐRÜLET FOGLYA

Kíméletlenül verte az eső a bolondokháza ablakát, miközben odabent padlón fetrengő emberek ordították tele a visszhangos szobát, foguk csattogtatva, próbálván egy-egy darab húst kiharapni a másiktól vagy saját magukból, midőn a Cseh-medence lassan megtelt Isten vizével, elárasztva a cigányok kalyibáit, megverve a gabonát, éhkoppot hozva a Prága mellett állomásozó hadosztályra, mintha az a Mindenható nagyobb igazságát szolgálná. A szomszédos helyiségben ócska, törött fülű fazékban rotyogott az ebéd, a tüzet a Josef Lada nevű, amolyan szakácsféle táplálta, ujját bele-beledugva a bugyogó kotyvalékba, majd mikor a koszt felforrósodott, kanállal merte, hogy szakállán végigfolyt a lé, végig, le a ruhájára (melyet ellátmányba kapott a Prágai Főpolgármesterségtől, és amelyet havonta egyszer tett mosásba, nehogy idejekorán kopásnak induljék), és miközben merte, kanalazta, káromkodott, hol magában, hol félhangosan. Lada hallotta a bolond emberek ordítását, és örvendezett, hogy a kereszt, Krisztus megfeszített teste a konyhaajtó felett örökös, és megvédi az örülettől, a rigolyától, amikor a Stefan azt kiáltja „Én vagyok a Szent Vencel”, vagy amikor Jáchym felordít, „Én vagyok a rendőrkapitány”. Az egyetlen beteg, aki Lada figyelmét megragadta már az első napon, a Švejk nevezetű volt, aki nem kiáltott, nem kellett az ágyhoz kötözni, hogy Dr. Dušek morfium-

injekciót fecskendezzen a kidagadó vénába, ezzel csillapítva a bolondériát, az agy elhomályosulását, és ekkor Josef Lada keresztet vetett, és elmondta a Miatyánkot. Az idő meg – mint ami beleragadt a külvilág mocsarába – megfoghatatlanul vergődött két mutató közt, amikor is Dr. Dušek kivizsgálásra érkezvén nyitotta az ajtót, és akkor Josef Lada úgy vélte, olyan a főorvos úr, mint a Messiás, a fehér köpenyében, a sztetoszkópjával, a bőrkeményedésekkel az ujján. Kitérte Lada is az ajtaját, hogy szellőztessen, és egyszersmind hallja a Fehér Messiás beszédét, amint komótosan végigsétál a félkegyelműek között, megáll a Švejk mellett, és azt mondja: „Magának még sose vizsgálták meg az elmeállapotát?”, mire a Švejk azt mondta: „Az ezredorvos urak hivatalosan kimondták, notórius hülye vagyok”, hogy a főorvos grimaszba torzult szájából mintegy kiköpje a diagnózist, a mindent megváltoztatót, amely úgy hangzott, mint a végítélet, az utolsó óra kongása a szegényegyed felett, ahol nincstelenek dolgoznak napszámban a semmiért: „Szerintem maga szimuláns.”

VIKTOR PELEVIN: LEGÚJABB BABILON

Ennek a hülyének megvan a magához való esze. Állítólag kerekesszékkel jelent meg a sorozáson, nem mondom, szép firma. Amikor leültem a szokásos, kedd esti kártyapartihoz, meséltem erről a Švejkről Lukaš főhadnagynak is.

– És tényleg a tisztiszolgája? Egy ilyen ember, aki nyilvánvalóan csaló?
– Főhadnagy, önnek tökéletesen igaza van. De esküszöm az egyenruhára, mit az egyenruhára, a lelkészi hivatalomra, hogy Švejk rendes ember.

– Jó, elfogadom – húzta el a száját Lukaš. – Bár szerintem csak a keresztényi odaadás túltengése beszél magából. Isten könyörületességét próbálja mímelni, ahogy magához vette ezt a kiutalt idiótát.

– Ön nem hisz a Mindenható kegyelmében? – kérdeztem, és cseréltem egy pikk hatost.

– Persze, hogy nem.

– És ha szabad kérdeznem, miért nem?

– Nézze, lelkész uram, ha az ember egy kicsit is ismeri a történelmet, láthatja, hogy az istenkép bonyolultabb, mint ahogy azt maga a szószékéről próbálja beállítani. Vegyük például Babilont! Lépcsős piramisokat emeltek az isteneiknek, akiknek véráldozatot mutattak be. Marduk,

Negrál és a többi isten vérszomját egyedül az emberi élet csillapíthatta. És ez a háború, amiben, most vagyunk, lelkész uram, ez is egy véráldozat az isteneknek.

- Én nem mélyedtem el a primitív népek babonáiban.

- Primitív? Lelkész uram, maga tegnap megszentelt egy ágyút. Egy zászlóalj ruszkit küldtünk át vele a másvilágra. A maga istene ugyanazt a vért kívánja, mint Marduk és Nergál.

Zavartan felnevettem:

- Már megbocsásson, de ez a Biblia félremagyarázása.

- Ugyan, lelkész uram! A piramis csupán egy jelkép volt a babiloniaknak. Felvinni a szerencsétlent a tetejére, és ott megölni, az is csak jelkép. Olvasta Damaszkuszi Jeromos könyvét a káldeusokról?

Be kellett vallanom, hogy nem.

- Damaszkuszi, avagy Szír Jeromos egy hatszáz oldalas könyvet publikált a VII. században a káldeusokról. Ő azt állítja, és nem csupán állítja, de bizonyítékokkal is alátámasztja, hogy a Teremtés diszkurzusa elhibázott. Rosszak a hangsúlyok, érte? Krisztus urunk, aki Jeromos szerint épp úgy megfeleltethető az egyiptomi Ámon Rének vagy a babiloni Istárnak, a kereszthalállal a saját piramisa csúcsára ért. Az ő véráldozata tetőzte be az isteni haragot. Viszont Krisztus urunk, mint tudjuk, isten is volt, egy önmagából feltámadó isten. A káldeusok abban hittek, hogy a glamour nem más, mint a halál. A Teremtő saját képére alkotott bennünket, és akár a piramisok tetején, akár itt a fronton, de ugyanazt a glamourt akarja. Nem tudom, érte-e, amire gondolok. Viszont ameddig gondolkozik, ez egy flöss, kedves lelkész úr.

Ebben a pillanatban gránát repült be az ablakon.

- Hasra! - kiáltotta Lukaš, és az asztalt fedezékül használva engem is a földre rántott.

A robbanás után az ablakhoz rohant, előrántotta szolgálati fegyverét, a Rast-Gasser forgópisztolyt, és kiürítette az egész tárat. Én még mindig az asztal fedezékében remegtem. Hozzám fordult:

- Előjöhet, lelkész uram. Lelőttem a rohadékot - és kiköpött a padlóra.

- Mi volt ez?

- A harcmodoruk arra enged következtetni, hogy a cári ezred csecsen különítménye. Azok aztán tudnak küzdeni. Vlagyikavkazban képezi ki őket egy tibeti szerzetes. Délelőtt meditálás, délután emberölés.

- Lukaš, ön megmentette az életemet.
 - És ne feledjük azt a flösst sem. Úgy vélem, az adósom.
- Végignéztet rajtam.
- Szép a gyűrűje. De ha érzelmi szálak kötik hozzá, a tisztiszolgáját is elfogadom.

ALBERTO MORAVIA: A POZITÚRA

Amint elolvastam Katy levelét, megjelent előttem az a kép, amitől azóta nem tudtam szabadulni, mióta megláttam. Lehajol, hogy felvegye az újságot, szoknyája enyhén szétnyílik, és látni engedi harisnyakötőjét. Most is arra gondoltam, hogy le kéne fényképezni ezt a harisnyakötős combot, abban a pozitúrában. Tökéletes kompozíció lenne. A fotógyűjteményemet minden alkalommal bővitem a nálam vendégeskedő hölgyek művészi képeivel. Martička domborulatai, Tamara főkötőben és esti cipőben, vagy az osztrák Lola francia bugyogóban. Megannyi csodás emlék. Apollinaire sorai jutottak eszembe:

*Bámuld e tündöklő hatalmat
S nemes szépségét a vonalnak:
Ez a hang, melyet – hogy a fényből szüremlik –
Pimandroszában Hermész Triszmegisztosz említ.*

Abban biztos voltam, hogy Apollinaire, csak arra nem emlékeztem, melyik verse.

De bárhogy is, válaszolnom kell Katynak, hiszen itt vár az irodám előszobájában. Tekintetemet Švejkre emeltem, mintha a tisztiszolga arcáról akartam volna leolvasni a választ. De mit is lehet arra válaszolni, ha egy nőt üldöz a férje, és nálam keres menedéket? Természetesen nem utasíthattam vissza. Talán még az a fénykép is összejön.

Ám Katy nálam tartózkodása – még ha csak ideiglenes is – felvet néhány problémát. Lefirkáltam néhány sort, de azonnal meggondoltam magam, és Švejkhez fordultam:

- Hívja be a hölgyet.

Katy zöld kalapot viselt, törtfehér gyöngysort, és az arca úgy volt elkészítve, mintha műterembe jött volna, nem pedig a kaszárnnyába. Átfutott agyamon, vajon van-e rajta harisnyakötő. Megöleltük egymást.

- Heinrich, hogy tudsz ilyen embereket alkalmazni?
- A tisztiszolgára gondolsz?
- Igen.

- Szentelenkedett?
- Nem engedett be.
- Mit mondott?
- Hogy csak a te parancsoddal maradhatok ott.
- Majd helyreteszem.
- Nem haragszol, hogy így rád testálok magam?
- Nem.
- Lehet, hogy egy hétig is eltart.
- Nem baj.

Azzal kivontam magam az öleléséből. A táborig kancsó után nyúltam. Kiment a fejemből, hogy a holnapi estémet Petrának ígértem. Triszmegisztosz, Triszmegisztosz, ismételtettem az Apollinaire-töredéket, és hirtelen eszembe jutott, hogy az Orpheusból van. Talán, ha Petrának írnék pár sort, amelyben exkuzálom magam... Vagy ha Katy küldeném el... Egyiket sem találtam értelmes megoldásnak. Mindazonáltal érdekes felvetés lenne, és ezúttal alkalom kínálkozott rá, hogy két hölgyet is lefotózzak. Katy múlt augusztusban azt mondta, úgy akar párosodni, mint a lovak. Talán ezt is megörökíthetnénk.

Töltöttem egy pohár citromos vizet, és lehajtottam. Aztán Katyhoz fordultam, és megcsókoltam. Azzal váltunk el, hogy fél hatkor találkozunk.

Alighogy kitette lábát a körletből, mintha súly nehezedett volna a mellkasomra. Hirtelen semmi kedvem nem volt se Katyhoz, se Petrához, csak magam akartam lenni az Apollinaire-kötettel.

Kinéztem az ablakon, Švejk épp kikanyarodott a körletből, kezében Katy bőröndjei. Talán még utánafütyenthetek, hogy hozza ki az Orpheust a tisztí könyvárból.

DANIELLE STEEL: A FENSÉG KEDVESE

Csillogó hóesésben szállt Ivanovna hercegnő szánja a cseh vidéken. A hópelyhek apró csókokkal borították be az arcát, és a szeme elé bársonycsipkét redőztek. A hercegnő a fekete haját az apjától, a jellegzetesen ívelt száját az édesanyjától örökölte.

A hercegnő egyszer csak megállította a szánt.

- Kik azok ott, Kolja? - kérdezte csilingelő hangon a kocsistól.
- Cseh foglyok, Olga Ivanovna - válaszolta a vénséges kocsis.
- Szegény emberek. Mi lesz velük? - duruzsolta.
- Fogolytáborba zárják őket.

- De hát ez rettenetes! - kiáltotta Ivanovna hercegnő, és a kezét a szája elé kapta.

Elővette a messzelátóját, és megszemlélte a menetoszlopot. Észrevett egy szegény ördögöt, aki a rossz körülmények ellenére is az arcán mosollyal menetelt. A hercegnő úgy érezte, a szíve majd' kiugrik a helyéről. Még soha nem érzett ilyen érzést. Kiadta a parancsot a kocsisnak:

- Hajts közelebb, Kolja!

A vén szolgáló, aki egész életében hűséges volt a Romanov-házhoz, rápattintott az ostorával a lovak hátára, és azok tajtékozva nekiiramodtak.

- Hő! - mondta a kocsis, és megrántotta a gyepelőt.

Ivanovna hercegnő körülnézett. Most közléről is meglátta azt a hadifoglyot, aki megdobogtatta a szívét.

- Kolja, kérdezd meg a brigadérostól, ki ez az ember!

Kolja leszállt, lassú léptekkel ment a menet elé, ahol a brigadéros az arabs szürke lován ült, és figyelte a tengerként hömpölygő, megbéklyózott embertömeget.

A brigadérosnak borvirágos orra volt, alatta rendben tartott, fekete bajusz, hosszú szakáll. Megtermett, mégis egyenes hátú férfi. Kolja a kék szemébe nézett a brigadérosnak, és azt kérdezte:

- Ivanovna hercegnő kérdezteti, ki az a fogoly, aki olyan szépen mosolyog?

- Az a Švejk - mondta a délceg férfiú egy pillanat gondolkozás után. - Mit akarsz tőle, öreg?

- Én ugyan semmit. Ivanovna hercegnő kegyeskedik felmentetni az őrizetből.

A brigadéros papírokat követelt.

- Igazolja papírokkal! - követelte.

Amikor ezt meghallotta Ivanovna hercegnő, azon nyomban tollat, tintát és levélpapírt ragadott, majd elővette a cári pecsétet a kétfejű sas szimbólumával, és lepecsételte.

Aztán utána, ami után elengedték a Švejket, és a hercegnő közléről is meglátta, elakadt a szava. Mintha a Schubert keringőit hallotta volna a fülében, olyan égi zenének hallotta a hó csikorgását.

- Szeretlek - mondta Švejknek, és elfutották a könnyek a szemét.

Švejk körülnézett, és felszállt a szánra, és egymáséi lettek, és ellovagoltak a naplementébe.